

Veroorzaakt onze werkomgeving Parkinson?

Pesticiden en overige risico's in kaart brengen

Dr Sirwan Darweesh

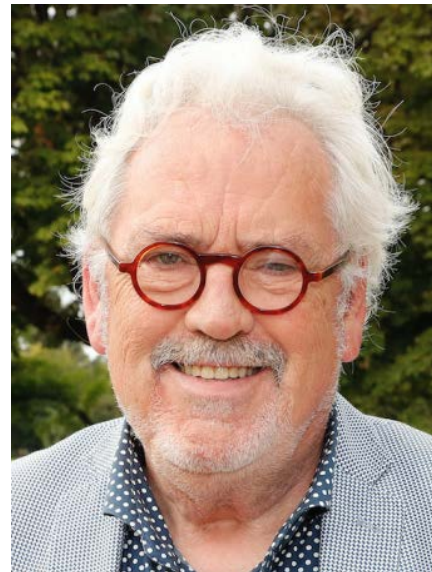
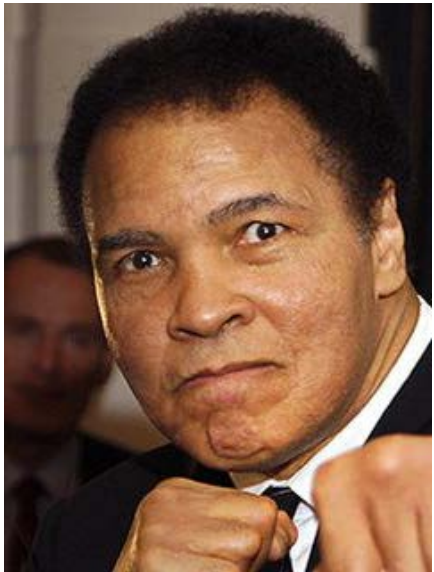
sirwan.darweesh@radboudumc.nl

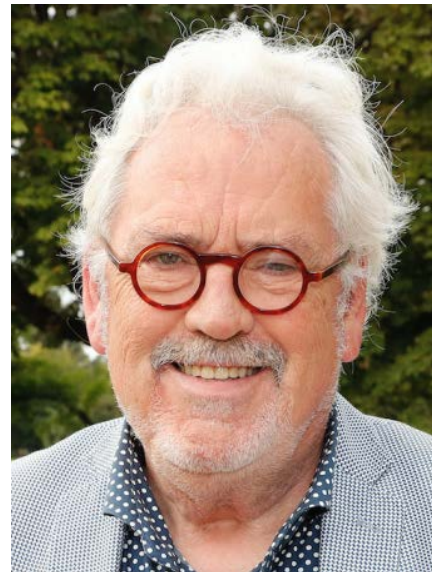
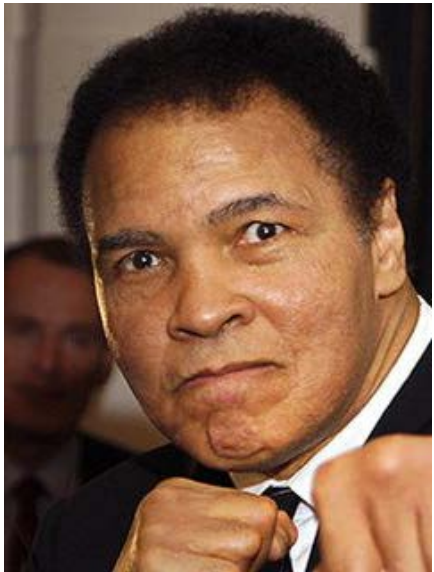
Dr Susan Peters

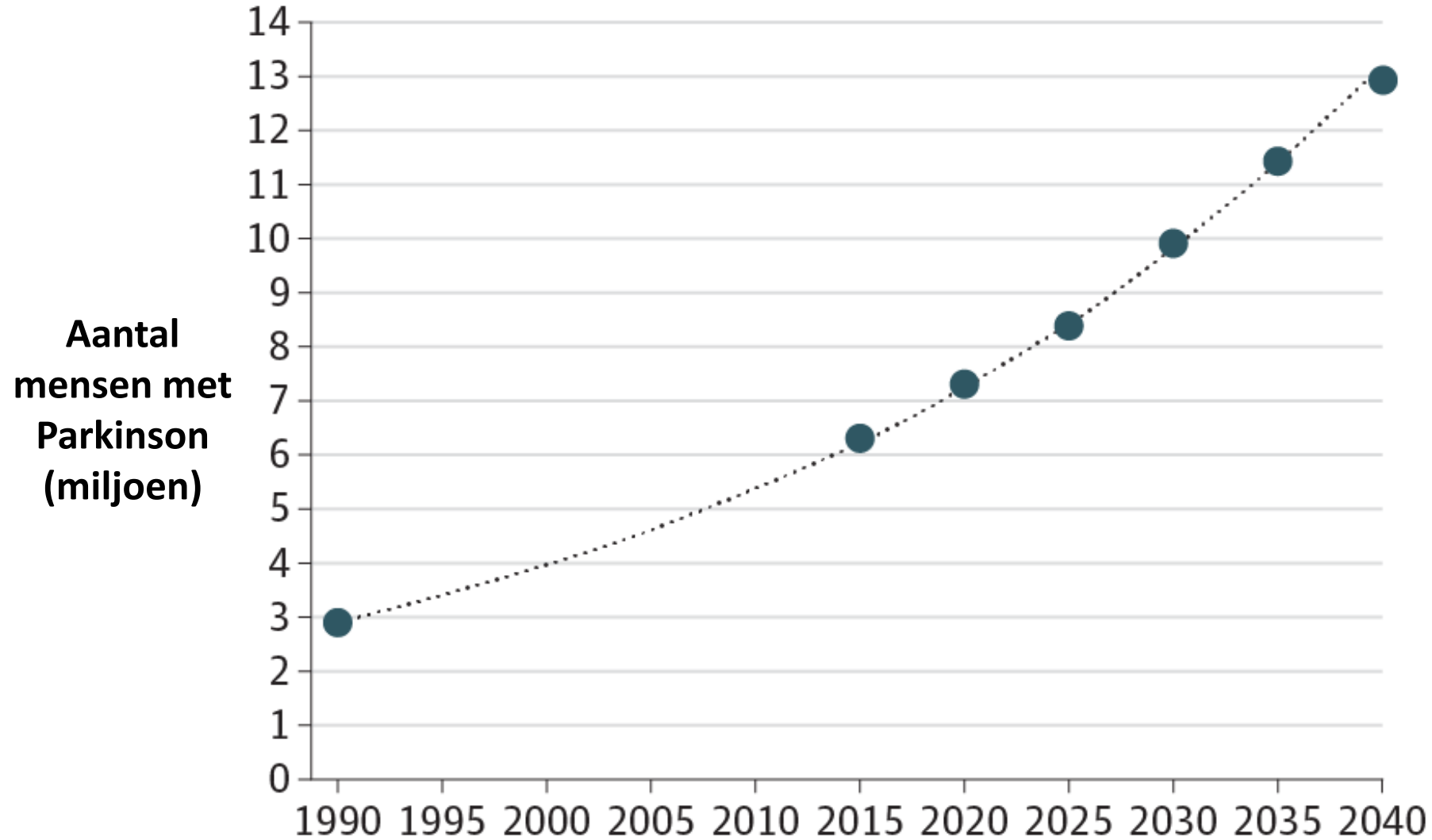
s.peters@uu.nl

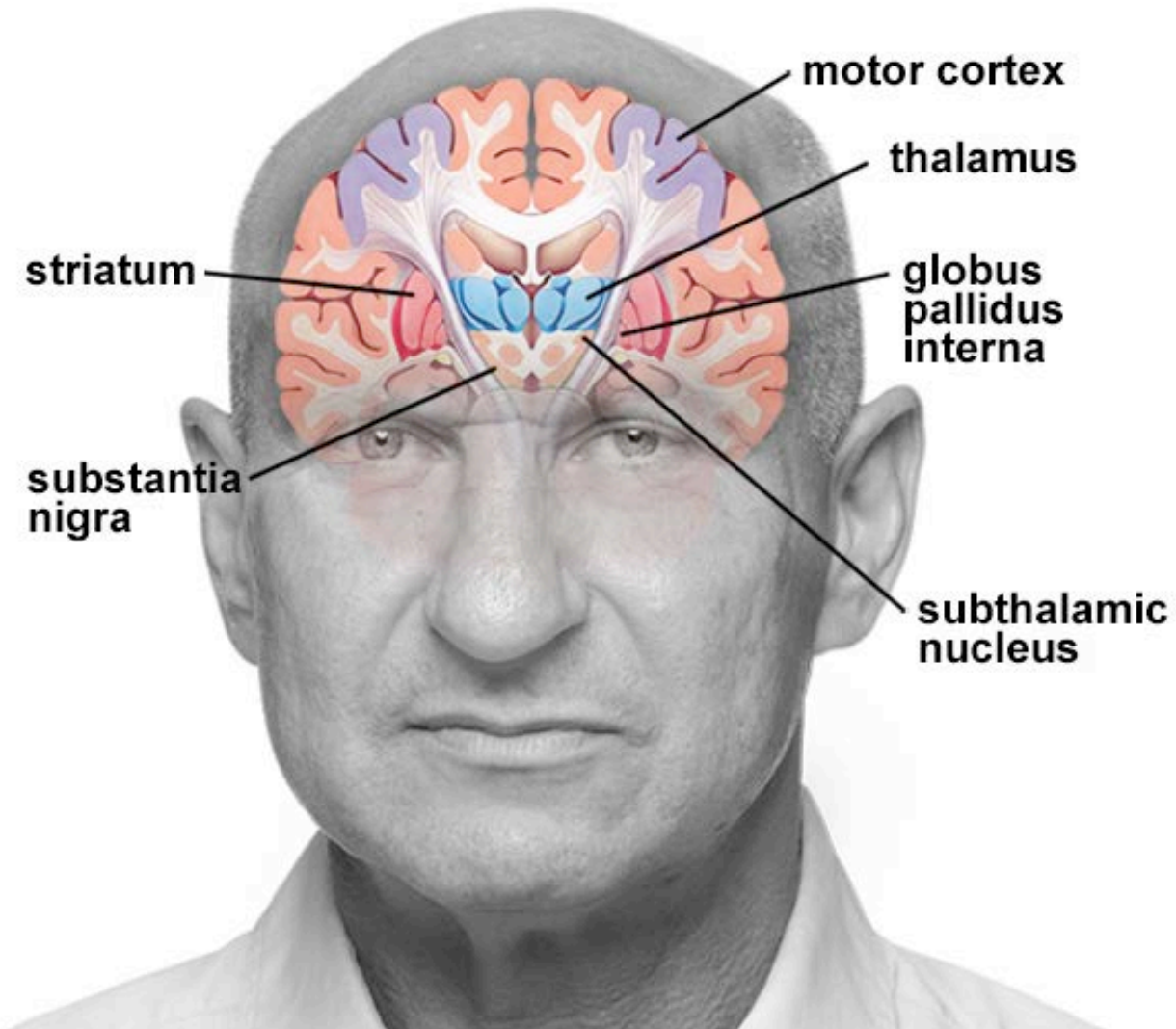
NVvA symposium
Zeist, 5 april 2023

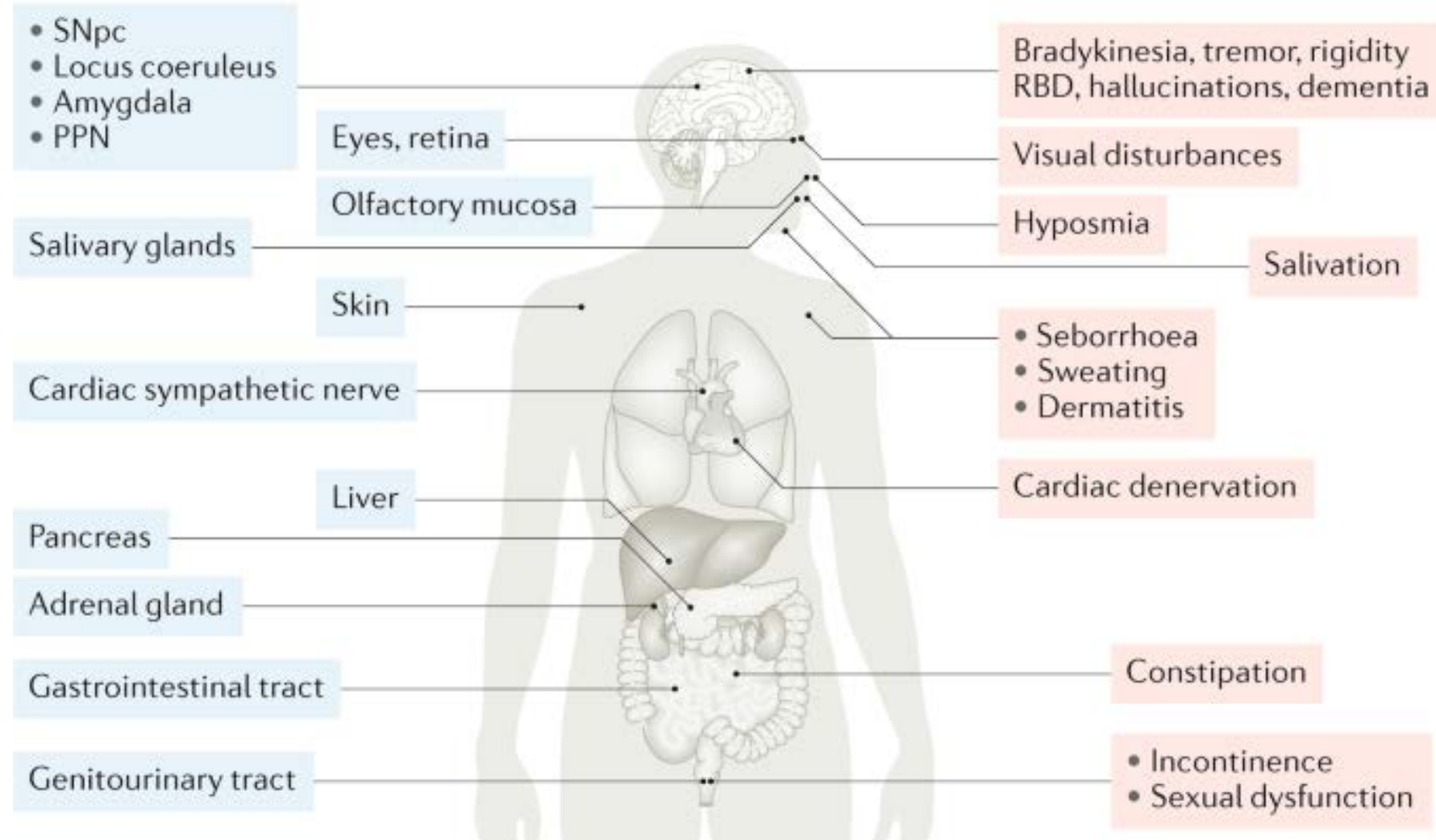

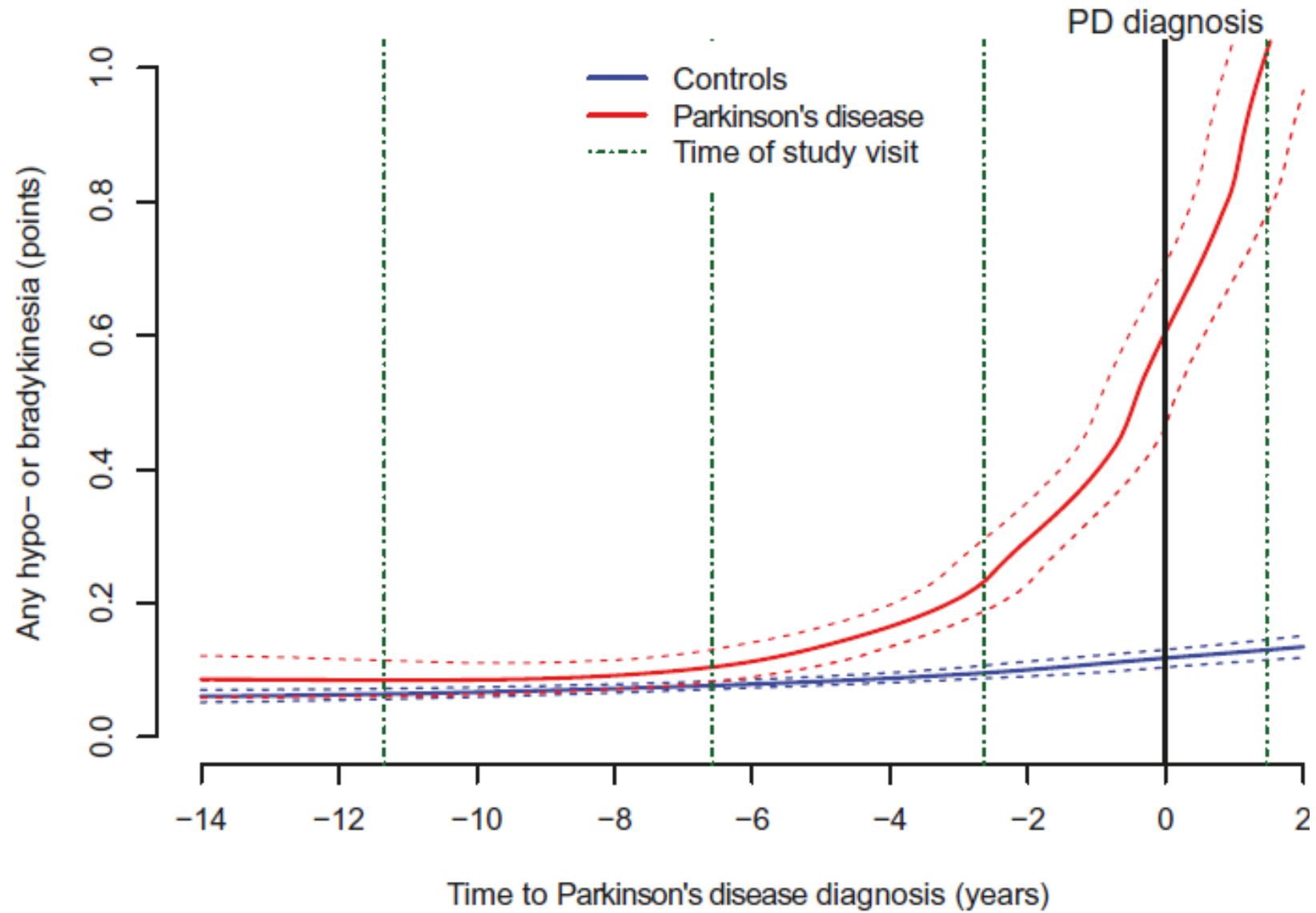

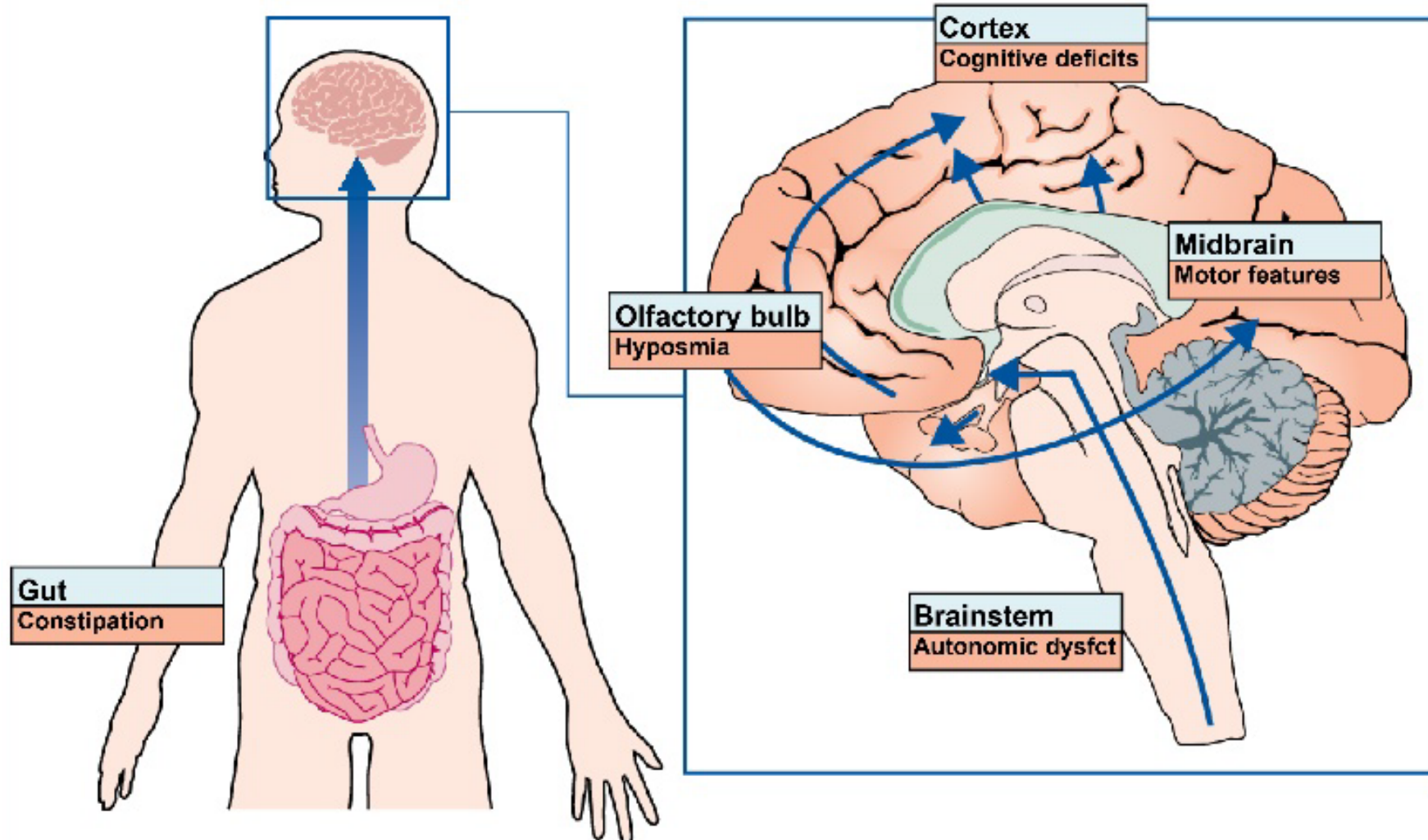

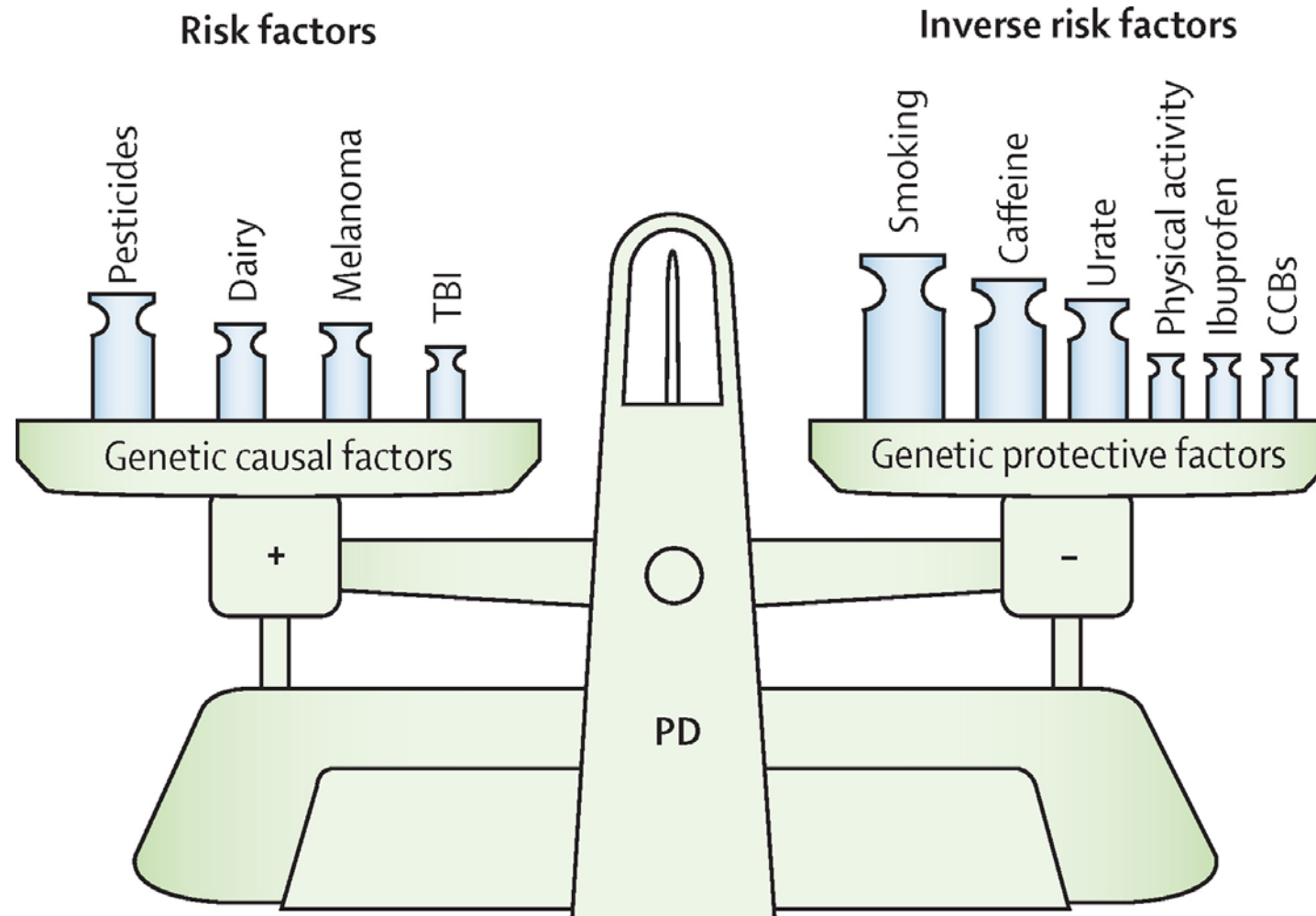

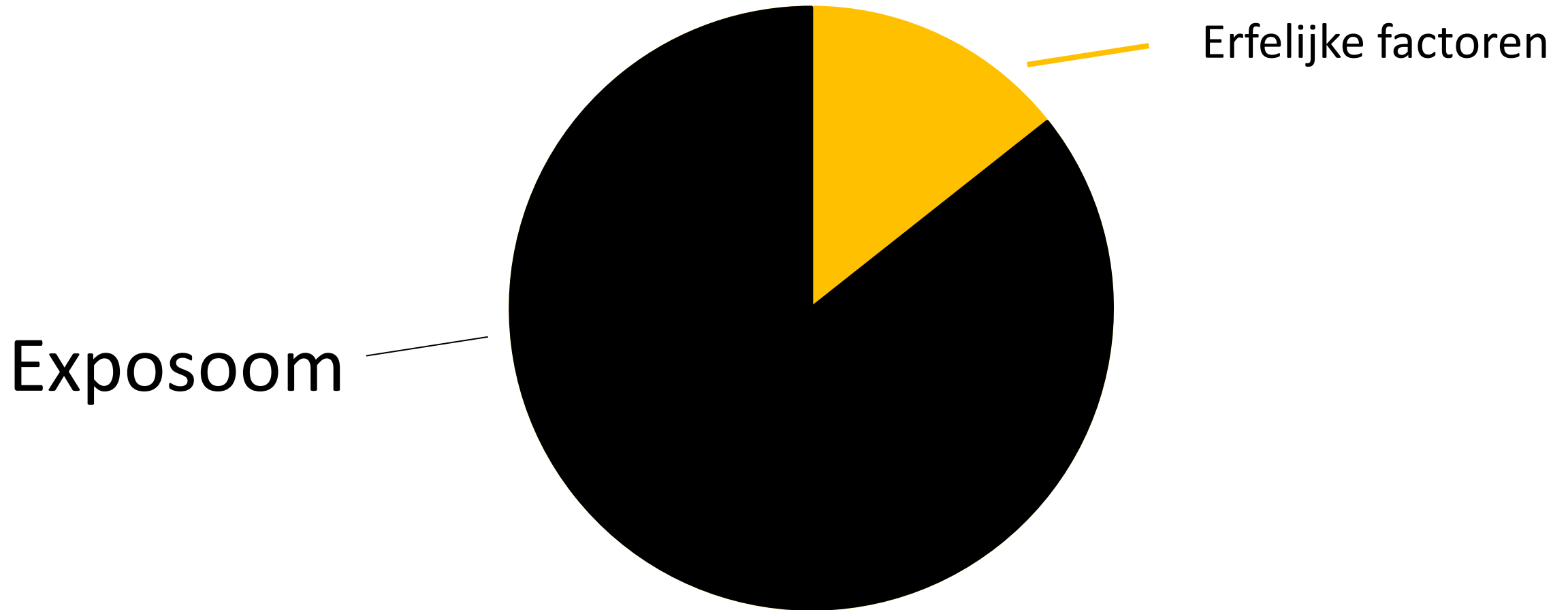
Waar ontstaat Parkinson?

Wat veroorzaakt Parkinson?

Wat veroorzaakt Parkinson?

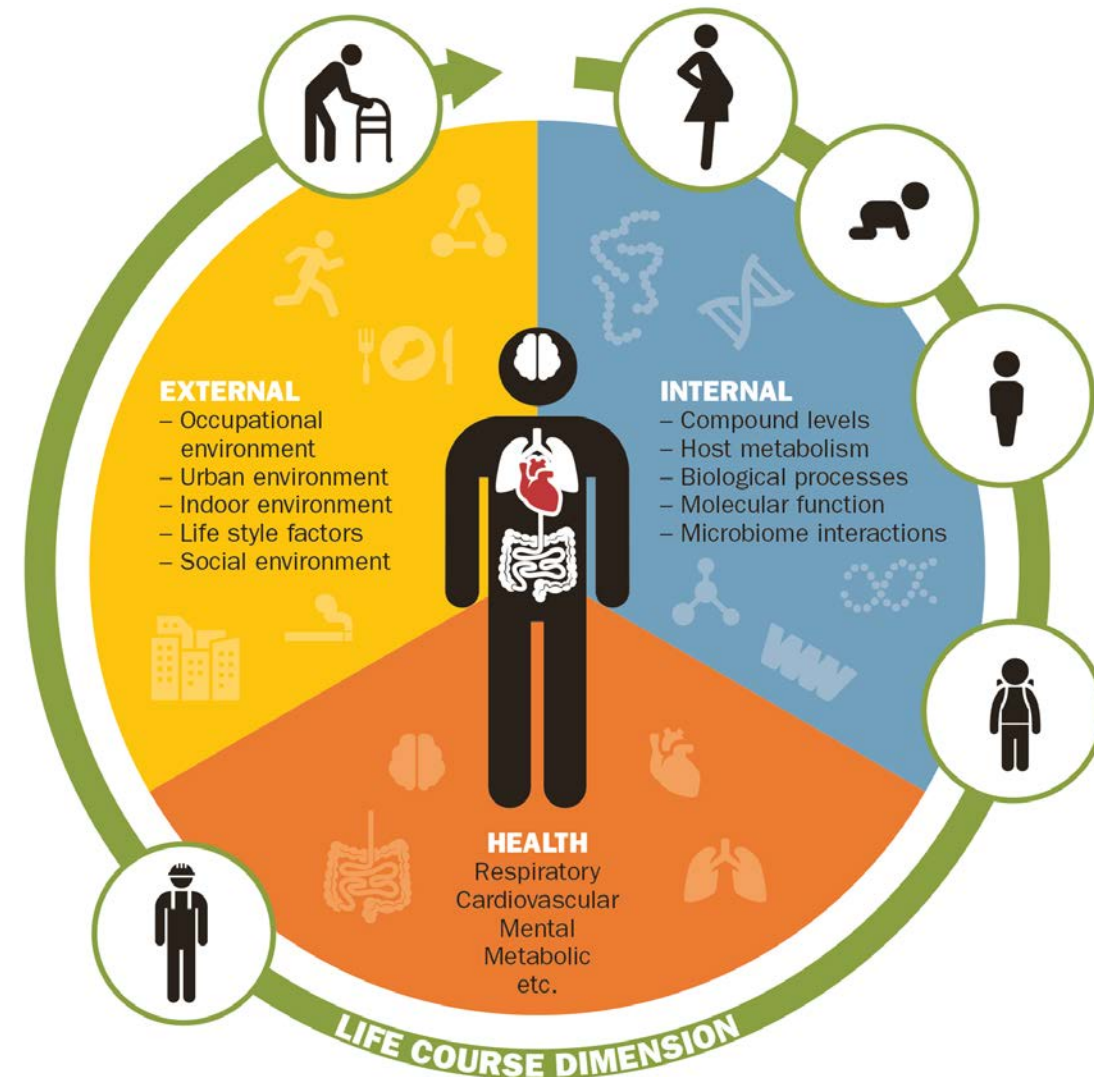

Exposoom

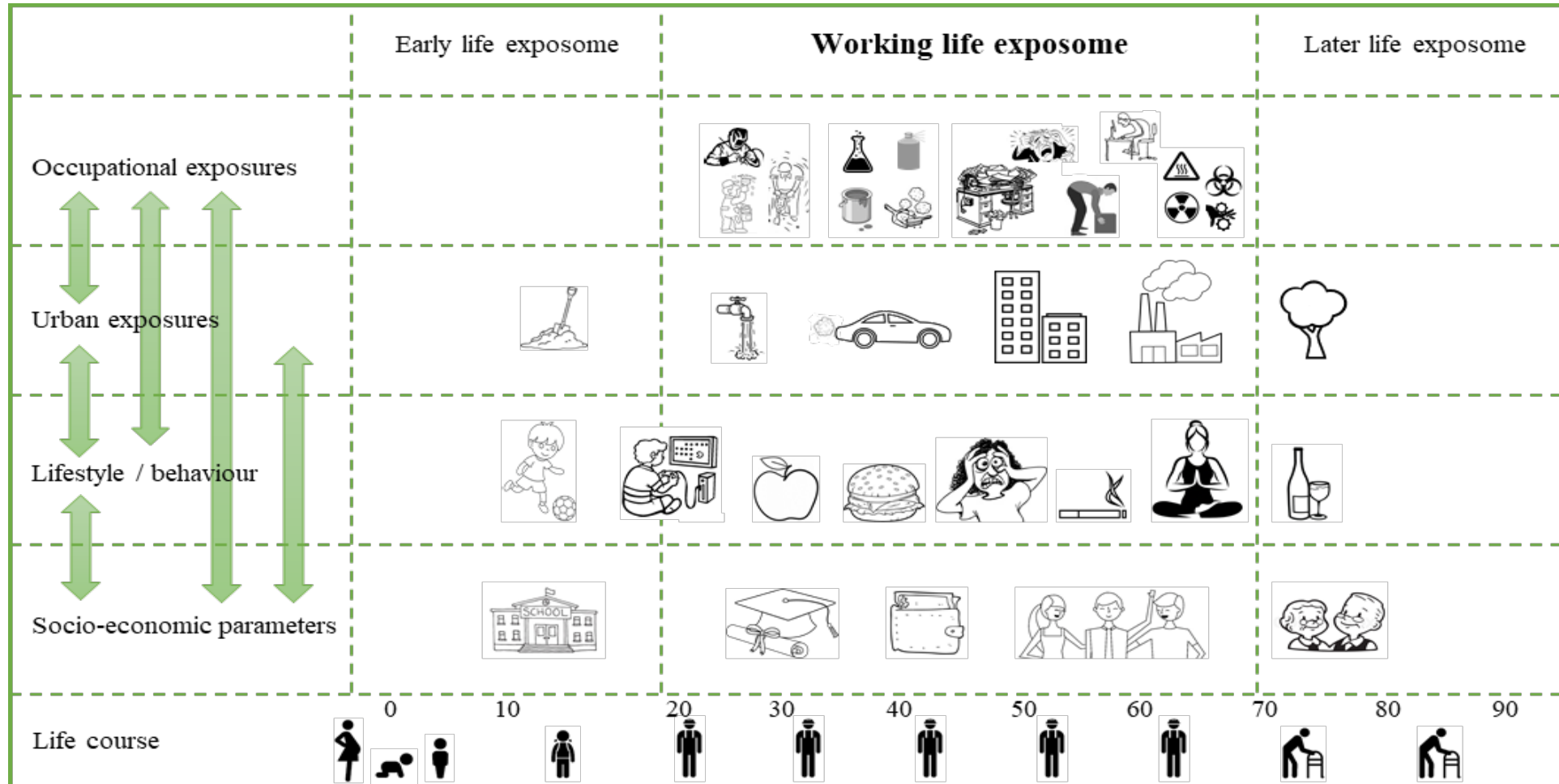
Alles wat gezondheid en ziekte bepaalt, maar niet is vastgelegd in de genen

Omvat alle externe blootstellingen en interne biologische effecten gedurende iemands gehele leven

Verklaart waarschijnlijk 70-80% van de ziektelast

Exposoom

Risicofactoren op werkplek neurodegeneratie

Aandoening	Sterke aanwijzingen	Mogelijke associatie, beperkt bewijs
ALS	ELF-MF Militaire dienst	Luchtvervuiling; Dieseluitstoot; Elektrische schokken; Metalen (incl. Pb, Cd); Fysieke activiteit; Pesticiden; Silica; Oplosmiddelen; Virale infectie
PD	Pesticiden	ELF-MF; Oplosmiddelen (incl. TCE); Metalen (incl. Pb); Luchtvervuiling
Parkinsonisme	Mangaan	
Dementie	Luchtvervuiling	ELF-MF; Job complexiteit; Job controle; Metalen; Nachtwerk; Geluid; Pesticiden; Oplosmiddelen
MS		Nachtwerk; Organische oplosmiddelen

Onderzoek risicofactoren neurodegeneratieve aandoeningen

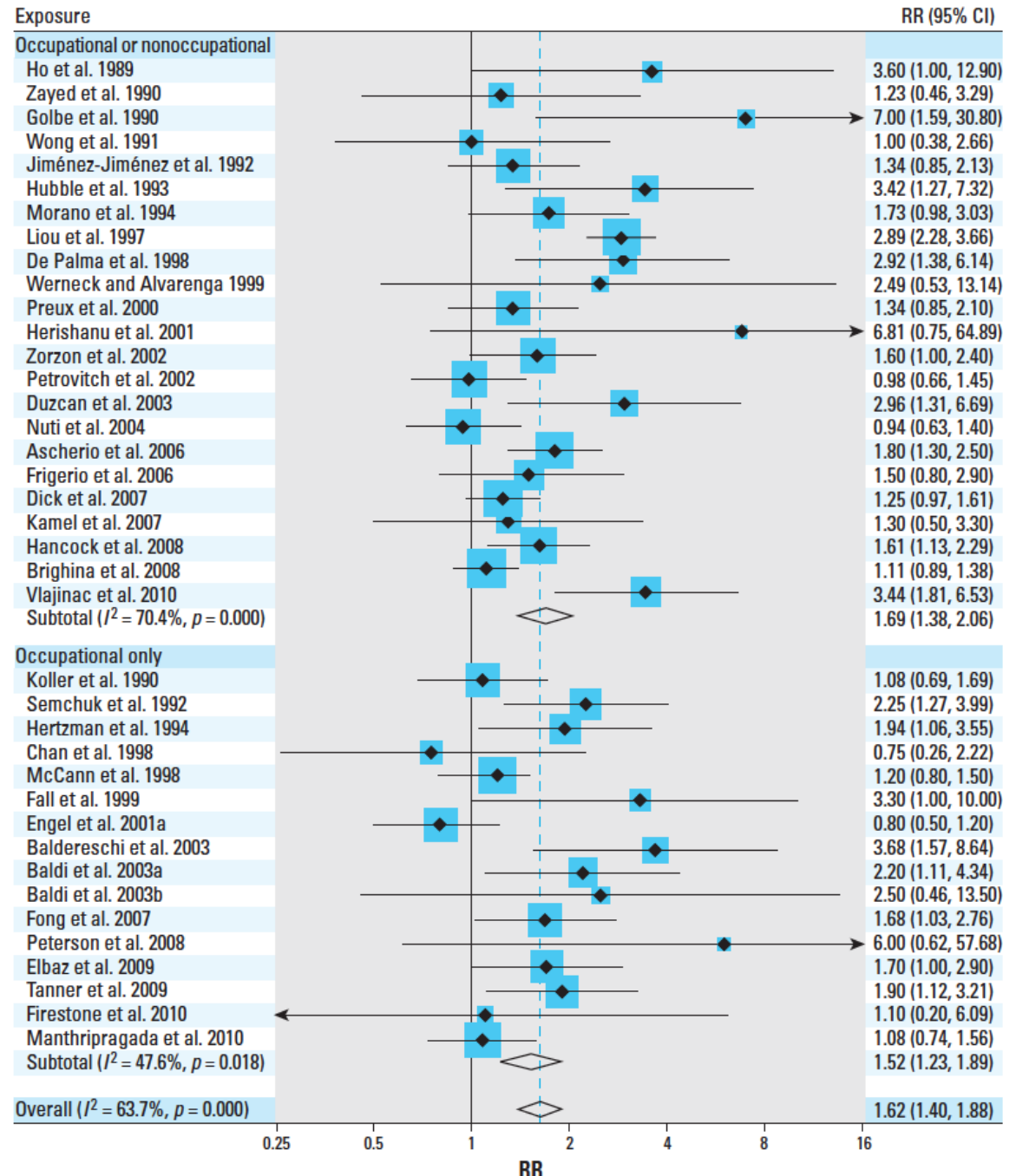
Uitdagingen bij het onderzoeken van mogelijke oorzaken van neurodegeneratieve aandoeningen:

- Ziekte op latere leeftijd, ontstaat niet direct na blootstelling
- Multicausale aandoeningen
- Relatief zeldzaam (vooral ALS)
- Complexe diagnose
- Geheugenproblemen (vooral bij dementie, maar ook bij ALS en PD)

Parkinson

Beroepsmatige
blootstelling aan
pesticiden en het
risico op Parkinson

35 +
4 Null

Nederlandse studies sinds meta-analyse 2012

Patient-controle onderzoek (PAGES)

352 incidente PD patiënten en 607 ziekenhuis controles

Algemene populatie-cohort (NLCS)

609 PD patiënten en 5000 sub-cohort (mortaliteit)

Patient-controle onderzoek (PAGES)

Table 3 Cumulative exposure to pesticides, specific subclasses and endotoxin and Parkinson disease risk: job-exposure matrix (JEM) approach

	Cases n (%)	Controls n (%)	Crude OR (95% CI)	Model 1* OR (95% CI)	Model 2† OR (95% CI)
Pesticides‡					
Never	358 (80.6)	709 (80.9)	1	1	1
1–19	26 (5.9)	56 (6.4)	0.92 (0.57 to 1.48)	0.91 (0.55 to 1.52)	0.90 (0.52 to 1.56)
20–32	22 (5.0)	56 (6.4)	0.77 (0.46 to 1.30)	0.74 (0.43 to 1.27)	0.75 (0.42 to 1.36)
33–216	38 (8.6)	55 (6.3)	1.36 (0.89 to 2.09)	1.28 (0.79 to 2.10)	1.56 (0.86 to 2.83)

Based on crop exposure matrix:

Benomyl‡					
Never	420 (94.6)	841 (96.0)	1	1	1
>0–0.27	7 (1.6)	20 (2.3)	0.69 (0.29 to 1.66)	0.80 (0.31 to 2.05)	0.88 (0.34 to 2.27)
>0.27	17 (3.8)	15 (1.7)	2.46 (1.16 to 5.22)	2.23 (1.01 to 4.82)	2.47 (1.05 to 5.78)

Prospectieve cohort studie (NLCS)

Conclusie:

“... we found suggestions for an association between PD mortality and occupational exposure to pesticides...”

“However, ... absence of a monotonic trend with either duration of exposure or cumulative exposure.”

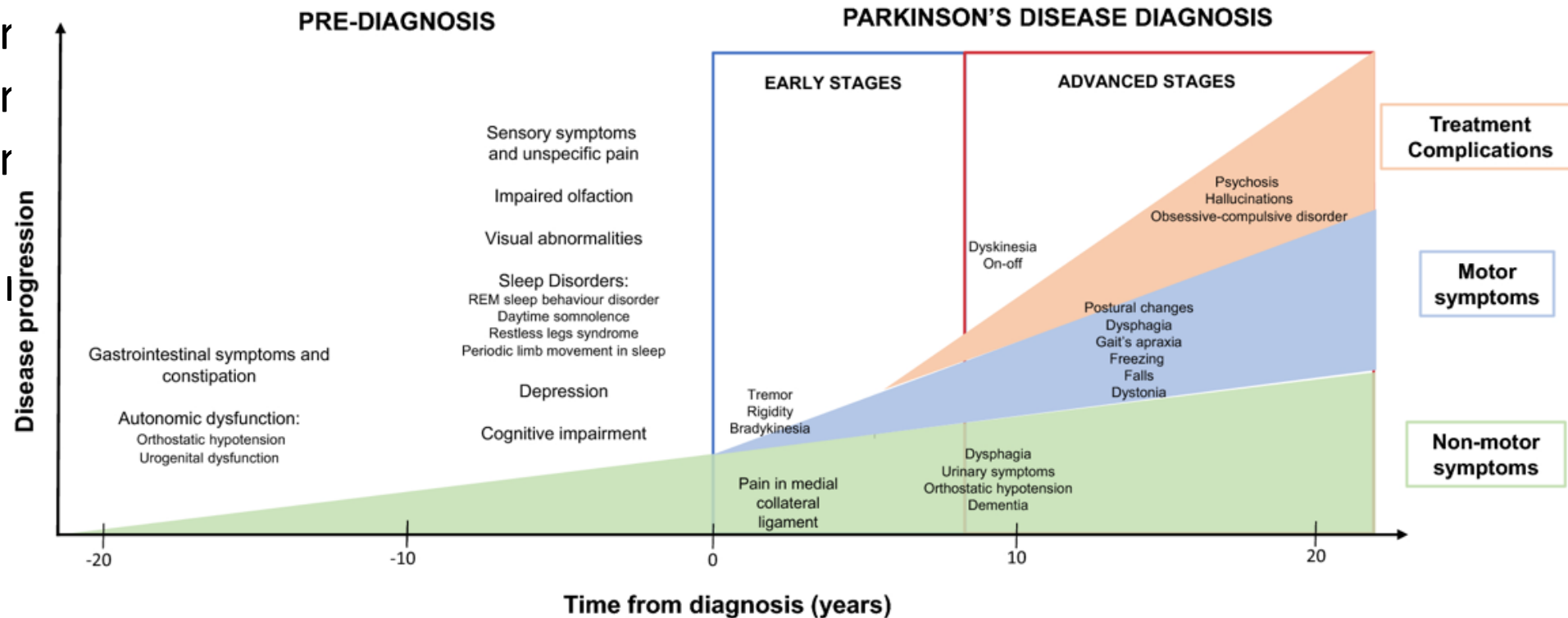
*Is er een link tussen beroepsmatige
pesticiden blootstelling en Parkinson?*

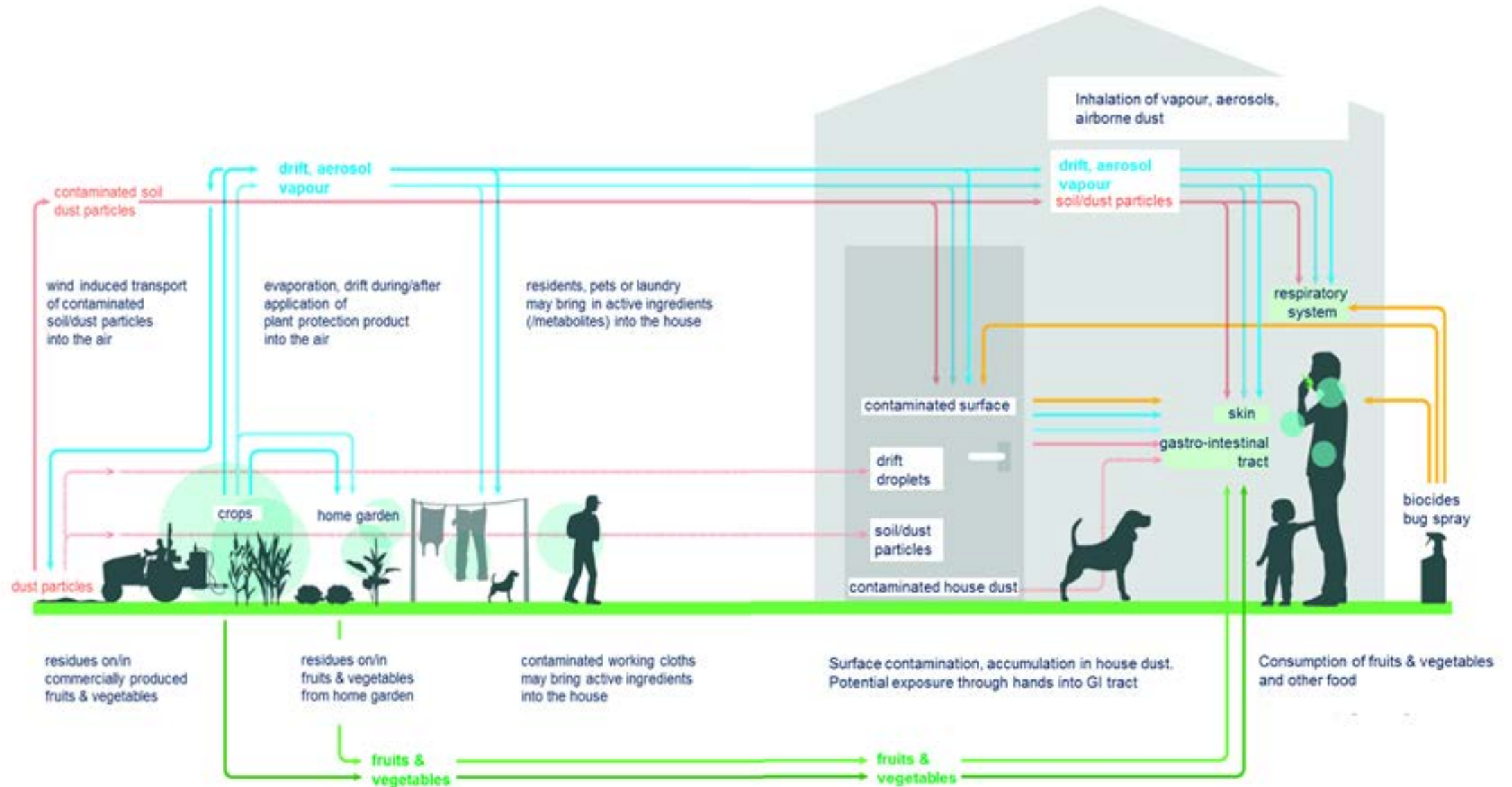
Pesticiden met een mogelijke relatie met PD

- Rotenon – Verbod 2008
- Lindaan – Verbod 2007
- Paraquat – Ver
- Maneb – Ver
- Benomyl – Ver

Mancozeb (zineb + I)

Milieublootstelling en het risico op Parkinson?

Eur J Epidemiol (2017) 32:203–216
DOI 10.1007/s10654-017-0229-z

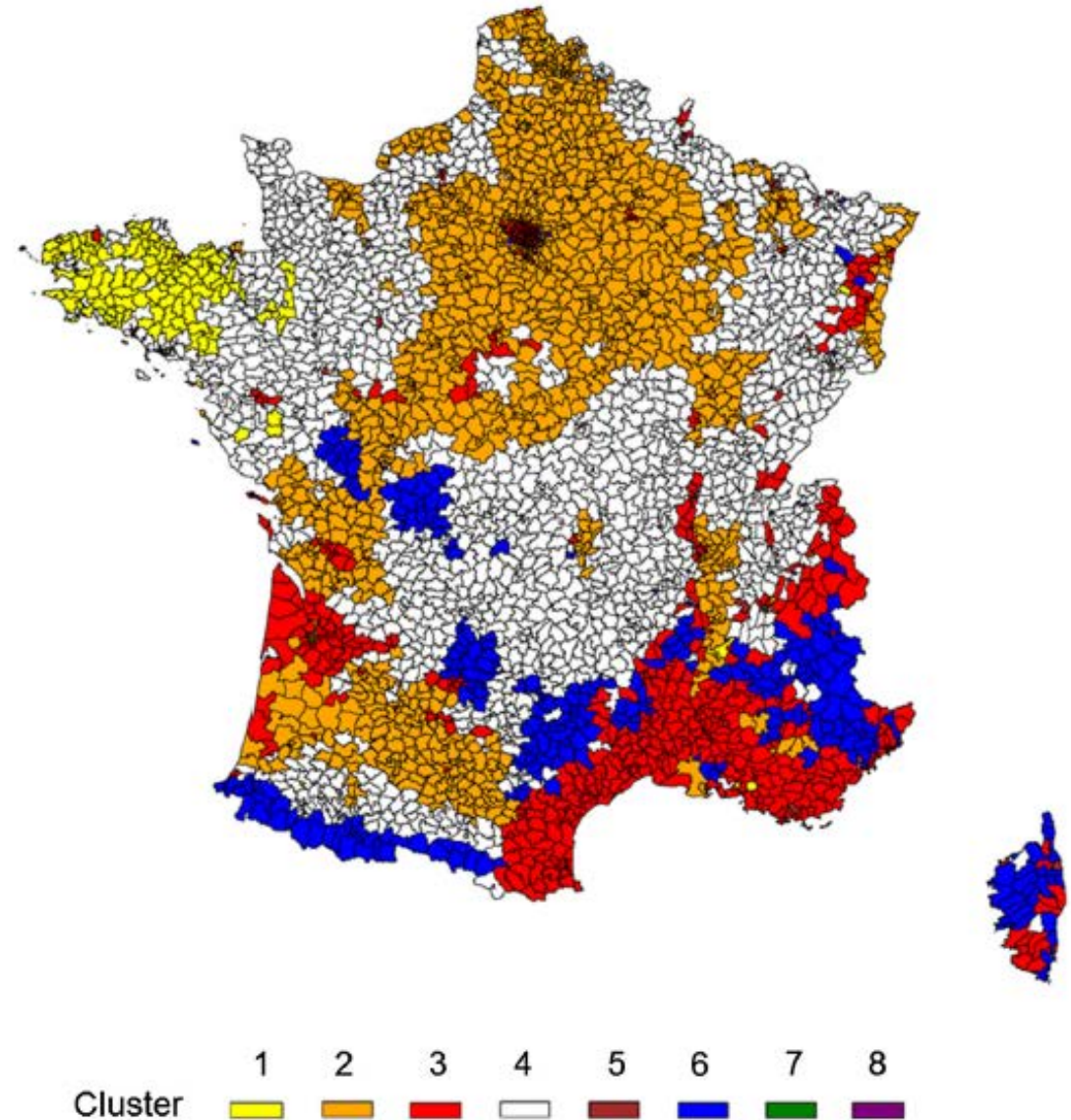
NEURO-EPIDEMIOLOGY

Agricultural activities and the incidence of Parkinson's disease in the general French population

Sofiane Kab^{1,2} · Johan Spinosi^{2,3} · Laura Chaperon^{2,3} · Aline Dugravot¹ · Archana Singh-Manoux^{1,4} · Frédéric Moisan² · Alexis Elbaz^{1,2}

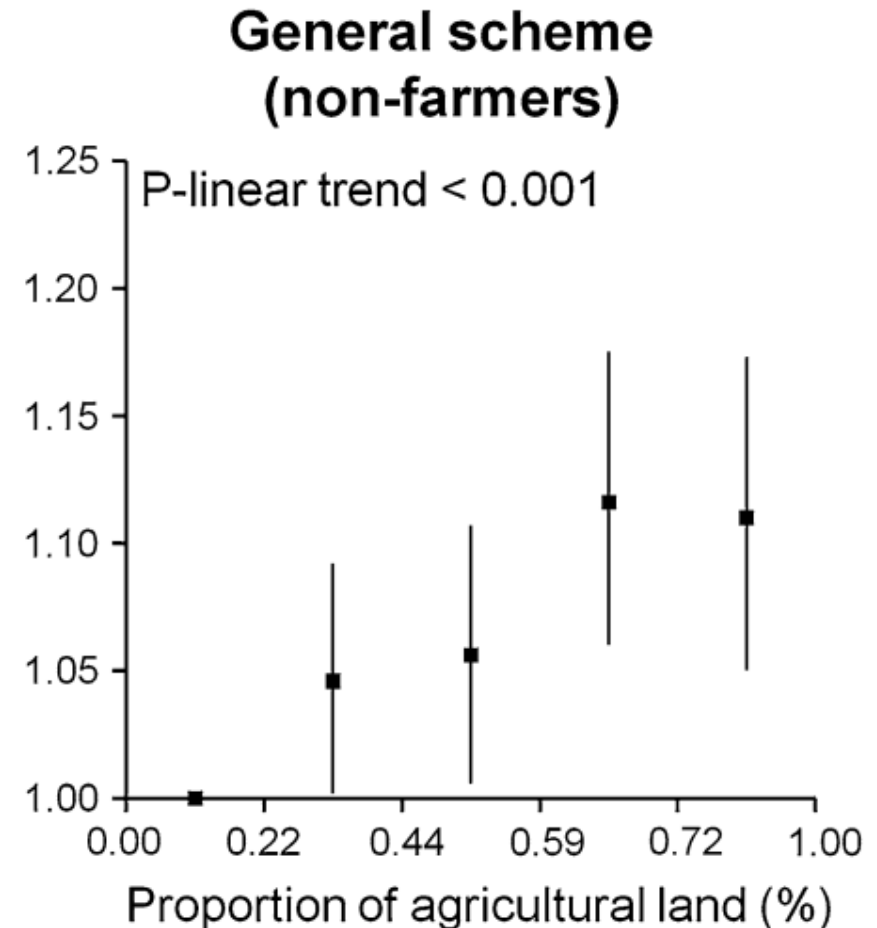
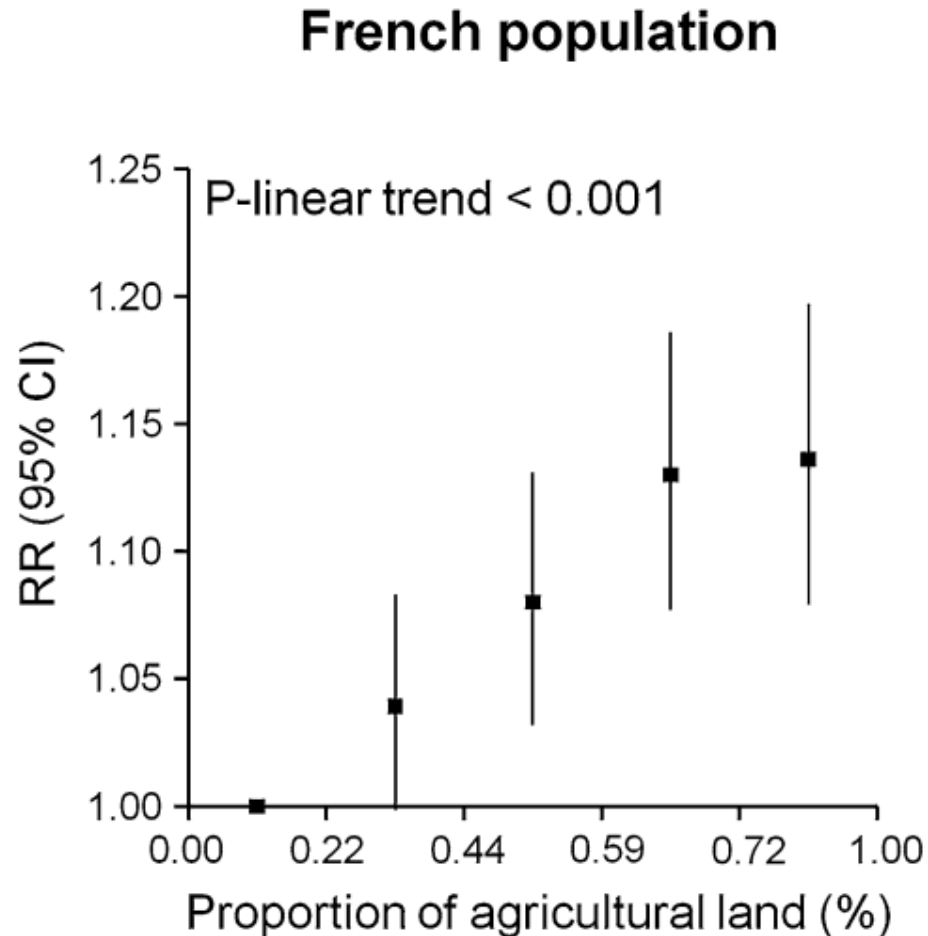
Milieublootstelling en het risico op Parkinson?

Fig. 2 Spatial distribution of the clusters of cantons. Please see Table S6 for the description of the clusters. Clusters 7 and 8 were excluded from the analyses as they included one and two cantons respectively and represent outliers

Milieublootstelling en het risico op Parkinson?

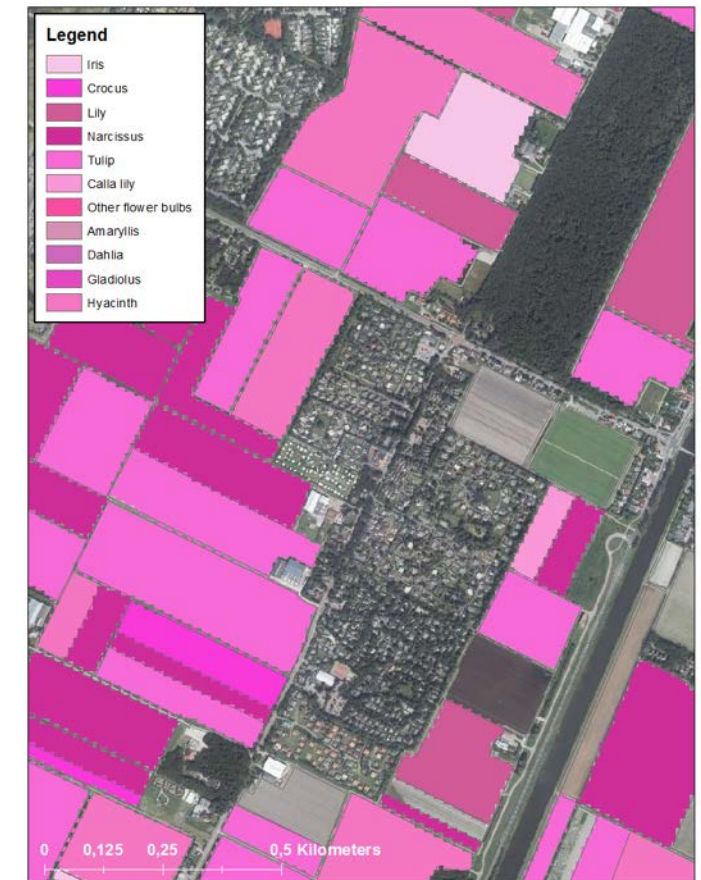
Nederlandse studies milieublootstelling

Landgebruik als indicator voor blootstelling

Bestand Landelijk Grondgebruik Nederland (LGN) en Basis Registratie Percelen (BRP)

Oppervlakte aan landbouwpercelen berekend in “buffers”
(vierkanten rond het woonadres)

50 meter	}	→	Direct spray drift
100 meter			
250 meter	}	→	Secondaire emissie
500 meter			

Pesticide (crops)	0–100 m		
	PD cases (n = 352) n (%)	Controls (n = 607) n (%)	Adj. OR (95% CI) ^a
Paraquat (POT, BUL, ORC)			
Not exposed	171 (48.6)	285 (47.0)	Reference
Ever exposed	181 (51.4)	322 (53.0)	1.00 (0.73–1.36)
Cumulative, T1	44 (12.5)	106 (17.5)	0.74 (0.47–1.16)
Cumulative, T2	58 (16.5)	110 (18.1)	0.93 (0.61–1.40)
Cumulative, T3	79 (22.4)	106 (17.5)	1.46 (0.95–2.23)
p-Value for trend ^b			0.19
Lindane (POT, BEE)			
Not exposed	146 (41.5)	241 (39.7)	Reference
Ever exposed	206 (58.5)	366 (60.3)	0.96 (0.70–1.30)
Cumulative, T1	56 (15.9)	121 (19.9)	0.82 (0.54–1.25)
Cumulative, T2	75 (21.3)	125 (20.6)	0.96 (0.65–1.40)
Cumulative, T3	75 (21.3)	120 (19.8)	1.11 (0.73–1.68)
p-Value for trend ^b			0.66
Maneb (POT, CER, BUL, ORC)			
Not exposed	91 (25.9)	136 (22.4)	Reference
Ever exposed	261 (74.1)	471 (77.6)	0.86 (0.61–1.22)
Cumulative, T1	82 (23.3)	155 (25.5)	0.83 (0.54–1.27)
Cumulative, T2	71 (20.2)	161 (26.5)	0.69 (0.45–1.04)
Cumulative, T3	108 (30.7)	155 (25.5)	1.23 (0.80–1.90)
p-Value for trend ^b			0.62
Benomyl (BEE, CER, BUL)			
Not exposed	328 (93.2)	574 (94.6)	Reference
Ever exposed	24 (6.8)	33 (5.4)	1.48 (0.77–2.84)
Cumulative, T1	5 (1.4)	11 (1.8)	1.28 (0.39–4.15)
Cumulative, T2	13 (3.7)	13 (2.1)	1.58 (0.65–3.88)
Cumulative, T3	6 (1.7)	9 (1.5)	1.54 (0.47–5.04)
p-Value for trend ^b			0.24

In exploratieve analyse werd een verhoogd PD risico gevonden voor 21 pesticiden, die vooral op granen en aardappelen worden gebruikt

Verder waren de resultaten suggestief voor een associatie tussen bollenteelt en PD

Hoge correlatie tussen pesticiden: blootstelling aan combinaties

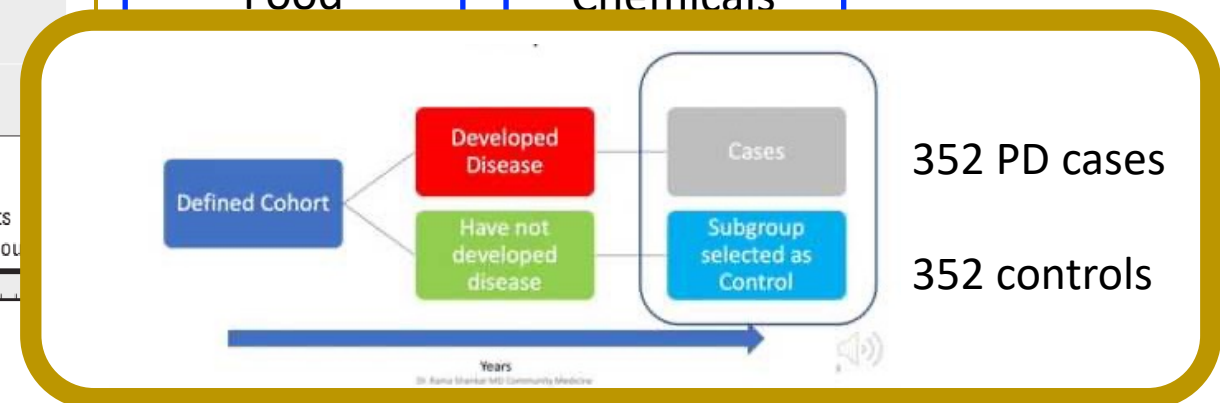
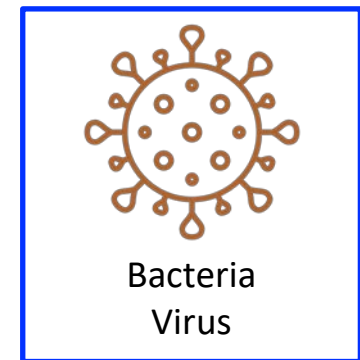
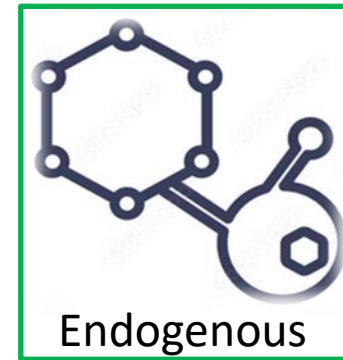
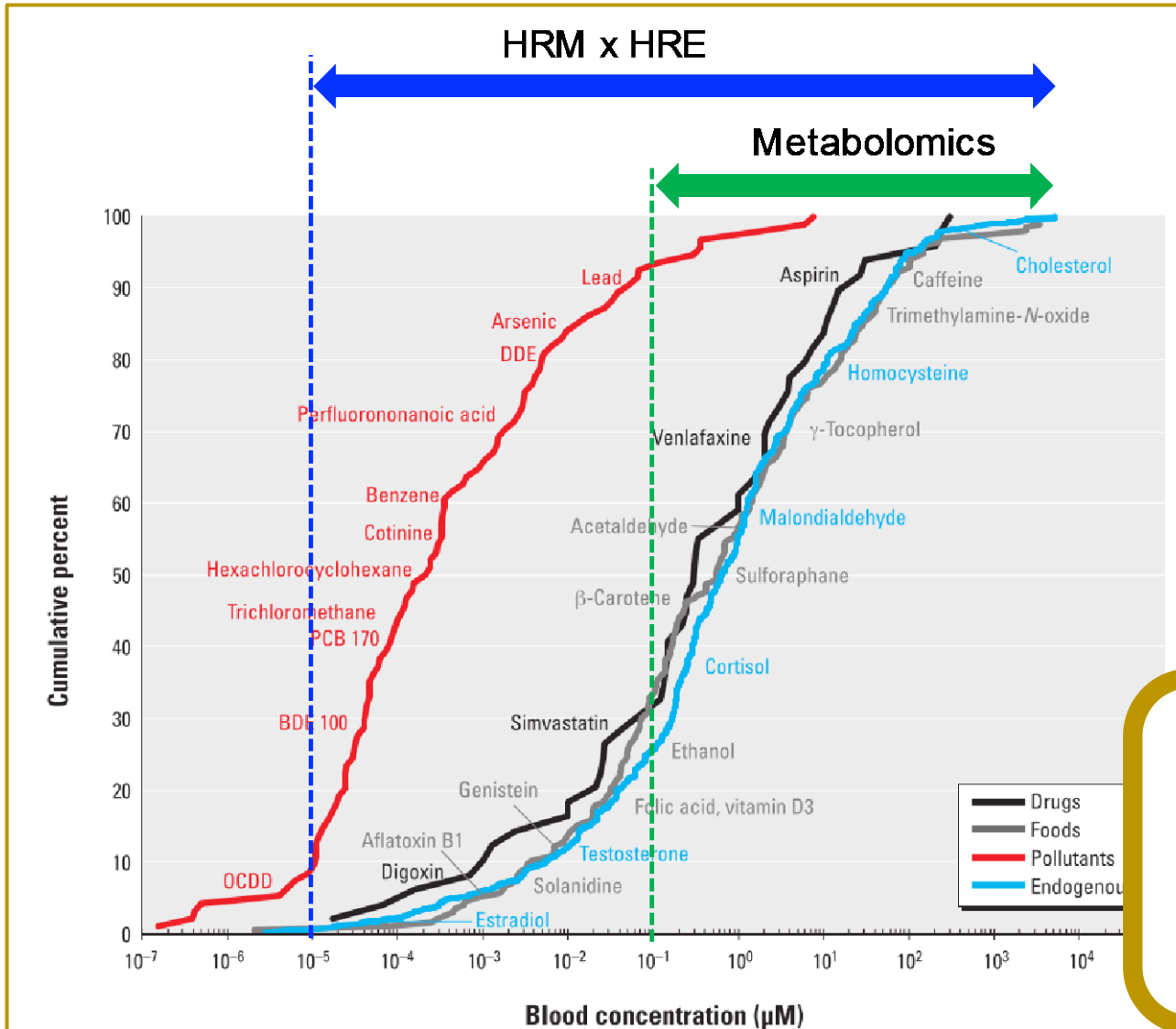
Is er een link tussen milieublootstelling en Parkinson?

Paracelsus (1493-1541)

“All things are poison
and nothing is without
poison;
only the dose makes a thing
not a poison.”
Often paraphrased as ...
The dose makes the poison

Relatie pesticiden en Parkinson

Beroepsmatig

Specifieke pesticiden

→ Hoe blootstelling te schatten aan specifieke middelen?

Omwonenden

Risico?

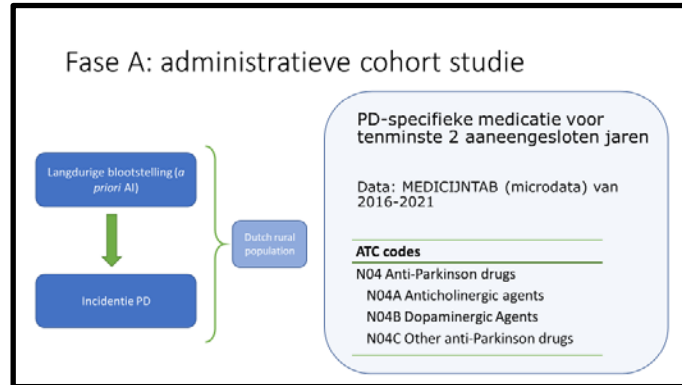
Specifieke pesticiden

→ Hoe beter de blootstelling te karakteriseren?

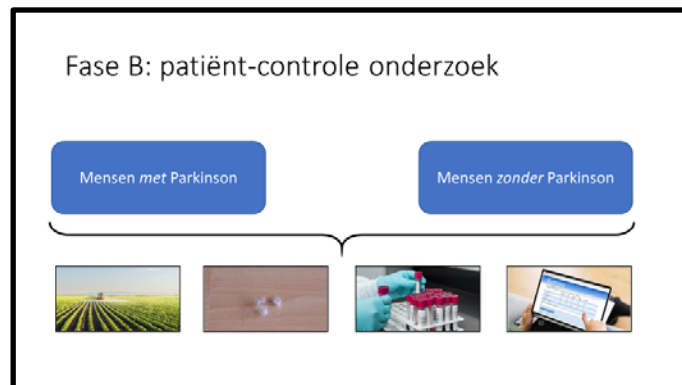
→ Hoe specifieke middelen te schatten?

Dieet?

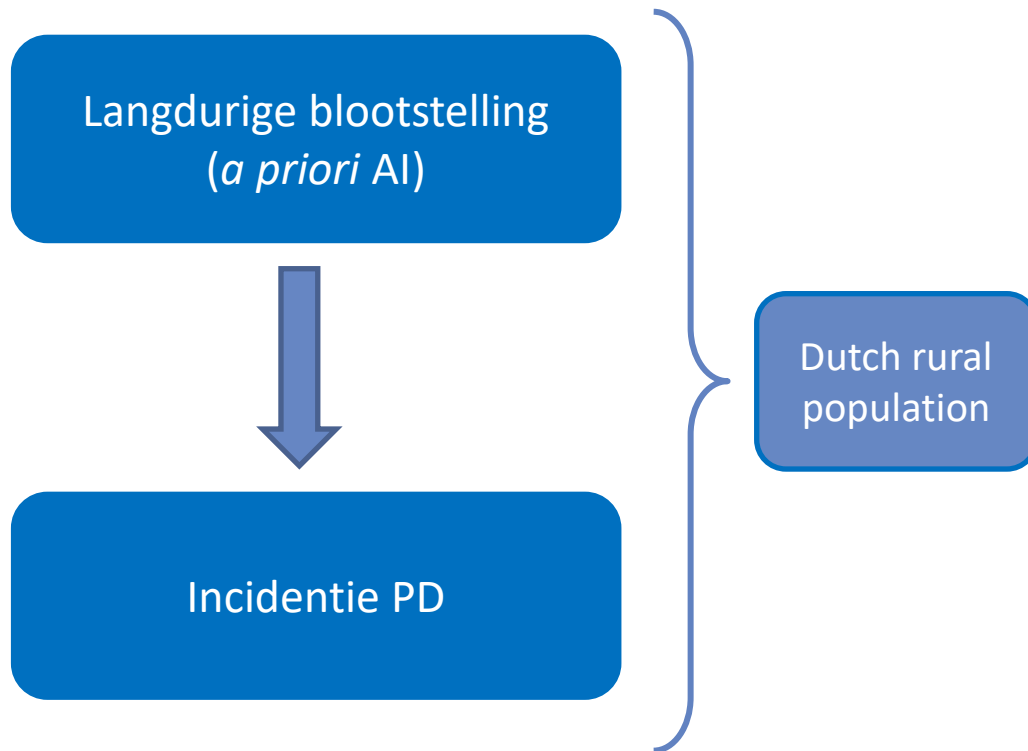
→ Blootstelling via voeding – realistische schattingen

Bestaande gegevens optimaal benutten

Innovatieve multimodale dataverzameling

PD-specifieke medicatie voor
tenminste 2 aaneengesloten jaren

Data: MEDICIJNTAB (microdata) van
2016-2021

ATC codes

N04 Anti-Parkinson drugs

N04A Anticholinergic agents

N04B Dopaminergic Agents

N04C Other anti-Parkinson drugs

Parkinson-PEST

Fase A: administratieve cohort studie

Geselecteerde actieve ingrediënten (AI)

Selectie op basis van:

- Gebruik in NL (uitvraag bij boeren in 2008, 2012, 2016, 2020)
- Bestaande kennis over associatie met PD

Evidence of association with PD	AI	Type
Individuele Als	maneb	Fungicide
	glyphosate	Herbicide
	paraquat	Herbicide
Groepen van Als	ethoprophos	Insecticide
	dimethoate	Insecticide
	malathion	Insecticide
	pirimiphos-methyl	Insecticide
	asulam	Herbicide
	chlorpropham	Herbicide
	carbofuran	Insecticide
	methomyl	Insecticide
	oxamyl	Insecticide
	pirimicarb	Insecticide
	propamocarb	Fungicide
	methiocarb	Insecticide
	thiram	Insecticide
	deltamethrin	Insecticide
	esfenvalerate	Insecticide
	lambda-cyhalothrin	Insecticide
	pyrethrins	Insecticide
Als geïdentificeerd in Brouwer et al.	carbendazim	Fungicide
	pencycuron	Fungicide
	chlormequat	Plant growth regulator
	cymoxanil	Fungicide
	fenpropimorph	Fungicide
	fluroxypyr	Herbicide
	isoproturon	Herbicide
	mcpa	Herbicide
	metribuzin	Herbicide
	prochloraz	Fungicide
triadimenol	Fungicide	

Parkinson-PEST

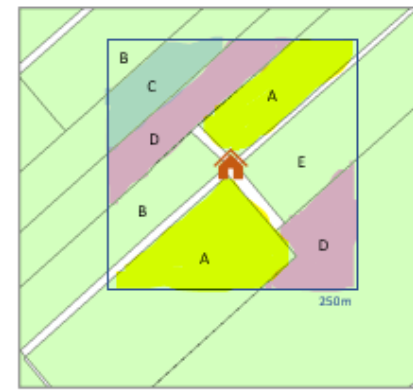
Fase A: administratieve cohort studie

Blootstellingskarakterisering

Kaarten van landgebruik gebaseerd op
Basisregistratie percelen (BRP)

Hoeveelheid, in kg (*a priori* AI)

Buffers van 50, 100, 250, 500m rondom
huisadressen

Year	Area (ha) in 250m [from BRP maps]				
	Crop A	Crop B	Crop C	Crop D	Crop E
2009	0.05	0.04	0.1	0.1	0.2
...	...	...	...	...	...
2012	0.5	0.3	0.1	0.1	0.3
2013	0.5	0	0.3	0.3	0.3
2014	0.4	0	0	0.5	0.3

Year	Dosage glyphosate (kg/ha) [from farmers' surveys]		
	Crop A	Crop C	Crop D
2008	0.1	0.2	0.3
2009 avg(2008, 2012)	0.055	0.105	0.16
...			
2012	0.01	0.01	0.02
2013 avg(2012, 2016)	0.055	0.055	0.001
2014 avg(2008, 2012)	0.055	0.055	0.001

Year	Amount glyphosate (kg) in 250m
2009	$\text{area}_{\text{CropA}} * \text{dosage}_{\text{CropA}} + \text{area}_{\text{CropC}} * \text{dosage}_{\text{CropC}} + \text{area}_{\text{CropD}} * \text{dosage}_{\text{CropD}}$
...	...
2012	$\text{area}_{\text{CropA}} * \text{dosage}_{\text{CropA}} + \text{area}_{\text{CropC}} * \text{dosage}_{\text{CropC}} + \text{area}_{\text{CropD}} * \text{dosage}_{\text{CropD}}$
2013	$\text{area}_{\text{CropA}} * \text{dosage}_{\text{CropA}} + \text{area}_{\text{CropC}} * \text{dosage}_{\text{CropC}} + \text{area}_{\text{CropD}} * \text{dosage}_{\text{CropD}}$
2014	$\text{area}_{\text{CropA}} * \text{dosage}_{\text{CropA}} + \text{area}_{\text{CropC}} * \text{dosage}_{\text{CropC}} + \text{area}_{\text{CropD}} * \text{dosage}_{\text{CropD}}$

Exposure proxy:

$$\text{glyphosate}_{2009-2014}^{250m} = \overline{\text{amount}} \text{ or } \sum \text{amount}$$

Parkinson-PEST

Fase B: patiënt-controle onderzoek

Mensen *met* Parkinson

Mensen *zonder* Parkinson

Parkinson-PEST

Fase B: patiënt-controle onderzoek

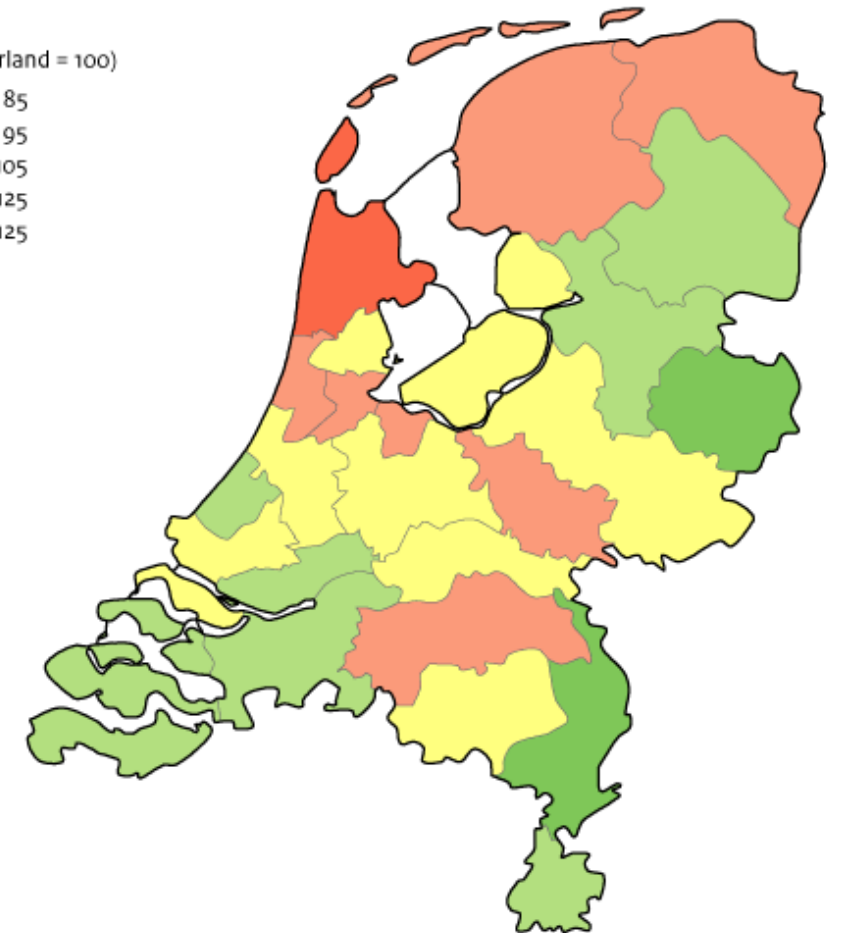
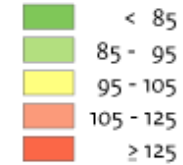
Mensen *met* Parkinson:

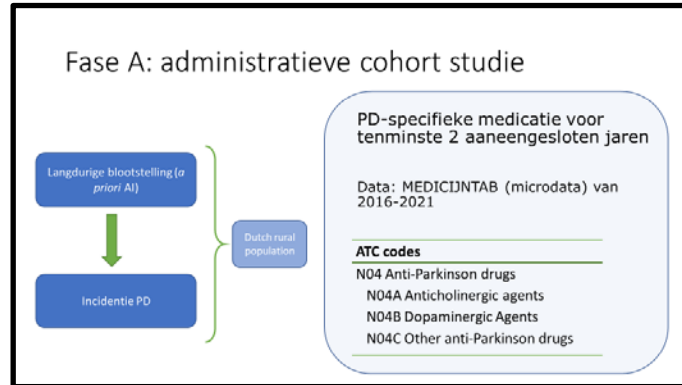
nieuw gediagnosticeerd

diagnose bevestigd door BWS-neuroloog

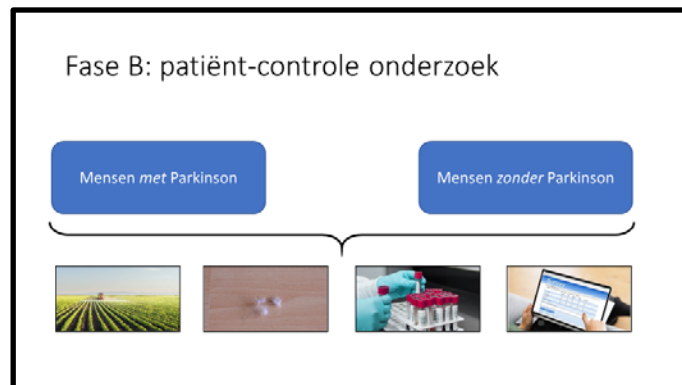
representatieve steekproef Nederland

Index (Nederland = 100)

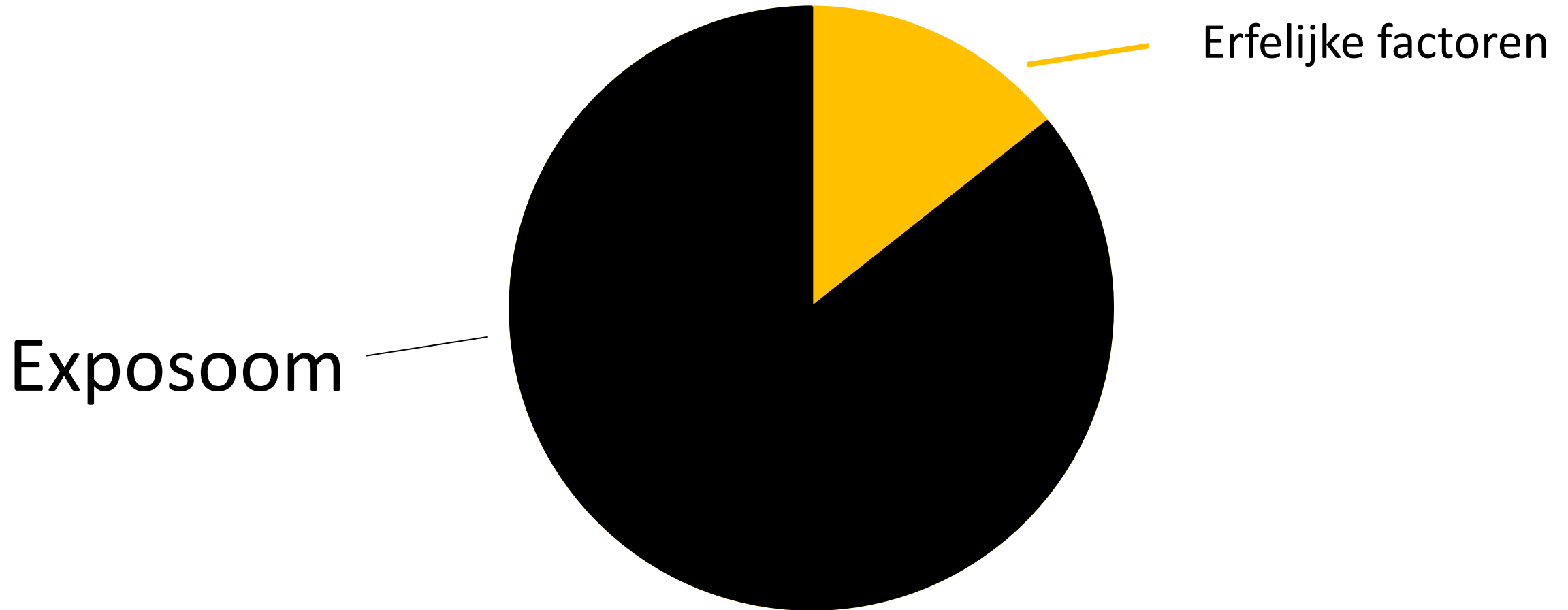

- Bestaande gegevens optimaal benutten
- Op relatief korte termijn resultaten

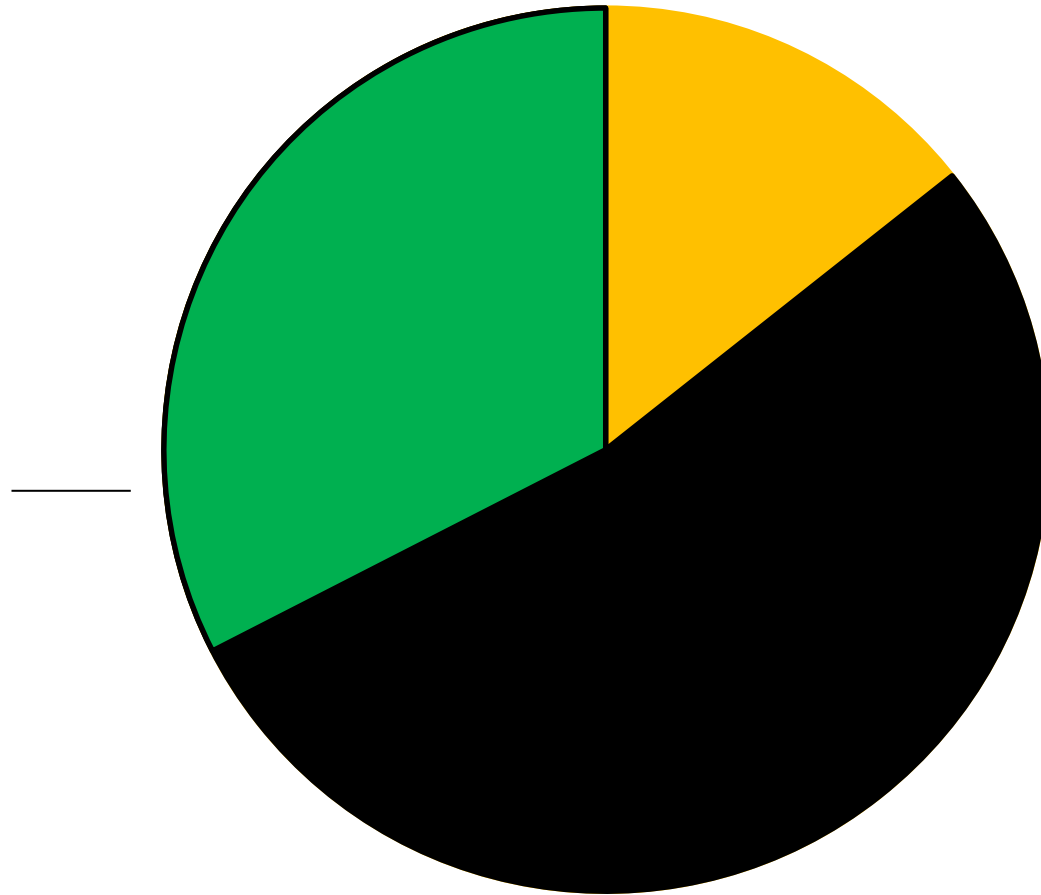
- Innovatieve multimodale dataverzameling
- Op lange termijn geheel nieuwe inzichten

Wat veroorzaakt Parkinson?

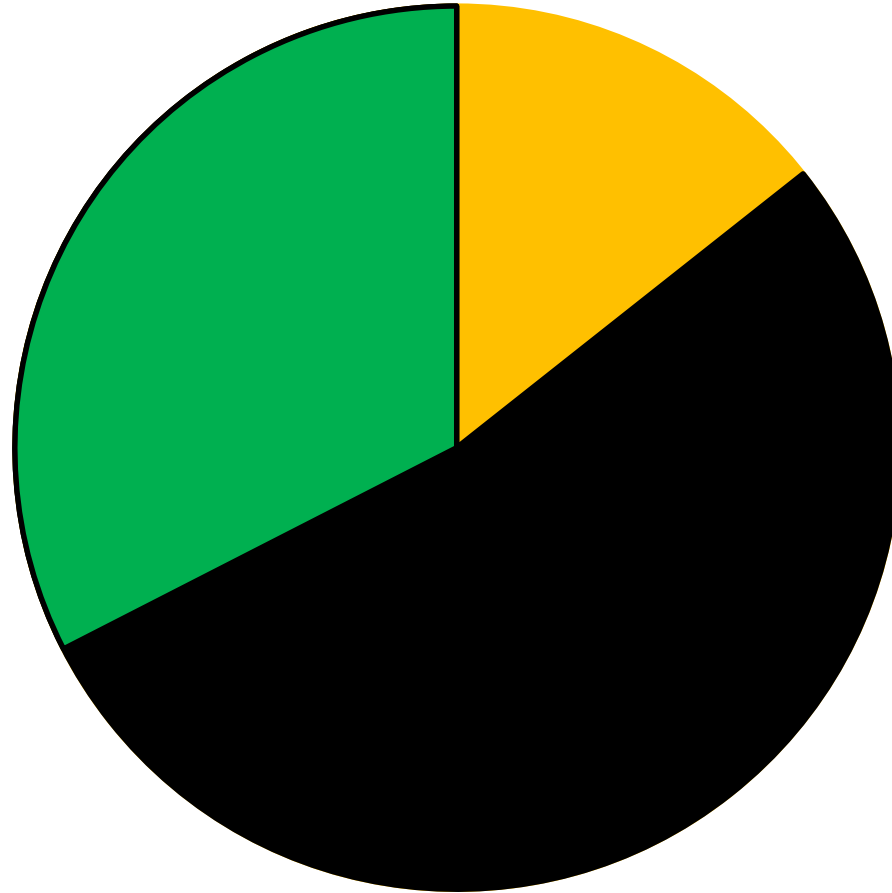
Beoogde kennisvergaring

In kaart
gebrachte
risico's

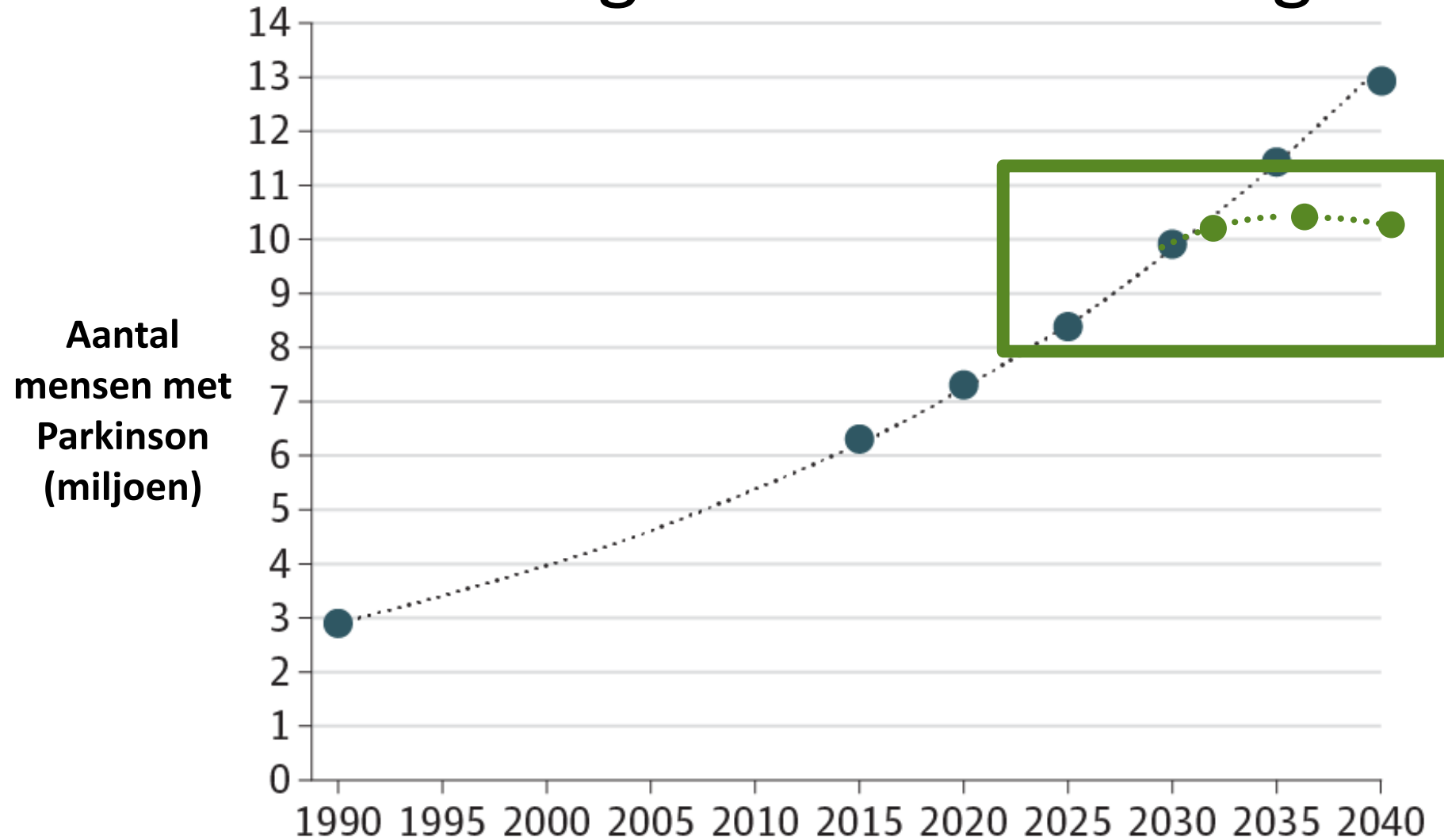
Beoogde kennisbenutting

Doelwit voor
preventie

Beoogde kennisbenutting

Veroorzaakt onze werkomgeving Parkinson?

Pesticiden en overige risico's in kaart brengen

Dr Sirwan Darweesh

sirwan.darweesh@radboudumc.nl

Dr Susan Peters

s.peters@uu.nl

NVvA symposium
Zeist, 5 april 2023